

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองในการพัฒนาท้องถิ่นของสภาองค์กรชุมชนตำบลเนินฆ้อ และสภาองค์กรชุมชนตำบลเชิงเนิน จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดประชาธิปไตยท้องถิ่น
3. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. แนวคิดการเมืองภาคพลเมือง
5. แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. สภาองค์กรชุมชน
8. ข้อมูลทั่วไปตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง กับ ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

คำว่า “บทบาท” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Role” สำหรับความหมายของบทบาทที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมแปล ไทย-ไทยราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง [บทบาท] น. การทำตามบทบาทการรับตามบทโดยอธิบายหมายความว่าทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 648-649) และมีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ ดังนี้

สุชา จันทรเฒ และสุรางค์ จันทรเฒ (2520, น. 46)ให้ความหมายของบทบาทว่า “บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำนั้นคือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้วบุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนด”

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2527, น. 50) ได้อธิบายว่า บทบาทหมายถึง “การประพฤติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพของสังคมนั้น ๆ”

อานนท์ อากาภิรม (2516, น. 24) ให้ความหมายไว้ว่า “สถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ดี บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เพราะฉะนั้น บทบาทจึงเป็นรูปการที่เคลื่อนไหว”

ชนพร คล้ายกัน (2541, น. 9) ให้ความหมายว่า “บทบาทเป็นการกระทำหรือแบบแผนของพฤติกรรมต่าง ๆ ตามสิทธิ อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบของสถานภาพทางสังคมของบุคคล”

อุทัย หิรัญโต (2526, น.197) ได้อธิบายว่า “บทบาทเป็นหน้าที่ (Function) หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (Expected Behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งซึ่งมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน”

รัตติกอ (อ้างถึงใน ฉรินทร์ งามวงษ์, 2556, น. 8) กล่าวว่าบทบาทคือ “การแสดงพฤติกรรมและการปฏิบัติงานตามสิทธิหน้าที่ให้สอดคล้องกับตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย โดยประกอบไปด้วยกิจกรรมในตำแหน่งหน้าที่ที่จะผูกมัดให้คนกระทำ

โคเฮน (อ้างถึงใน ทรนง รองคำ, 2552, น. 18-19) กล่าวว่าบทบาท คือ “พฤติกรรมที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่น ซึ่งสรุปไว้ว่า การที่สังคมกำหนดให้กระทำหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งเป็นการเฉพาะ เรียกว่า บทบาทที่ถูกกำหนด (prescribed role) ส่วนบทบาทที่กำหนดจริง (enacted role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้กระทำออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ส่วนการไม่ต้องการบทบาทที่กำหนดไว้กับบทบาทที่กระทำจริงนั้น อาจมีสาเหตุมาจาก 1) บุคคลขาดความเข้าใจในส่วนบทบาทที่ต้องการ (lack of understanding) 2) บุคคลไม่เห็นด้วย (not to conform) หรือไม่ชอบกับบทบาทที่กำหนด 3) บุคคลไม่มีความสามารถ (inability) ที่กระทำตามบทบาทนั้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

ผู้วิจัยสรุปแนวคิดบทบาทจากนักวิชาการโดยรวม เพื่อให้สอดคล้องกับงานของผู้ทำการวิจัยได้ว่า บทบาทเป็นหน้าที่ที่สังคมในสถานที่นั้นๆ ให้การยอมรับในการแสดงหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ด้วยกฎทางสังคมของชุมชนท้องถิ่น หรือตามสถานะทางกฎหมายให้การรับรองบทบาท ให้การกระทำบทบาทที่ได้รับมอบหมายนั้น ไปสู่เป้าหมายโดยความเต็มหรือไม่เต็มใจของผู้ที่ได้รับบทบาทนั้นก็ตาม

2. แนวคิดประชาธิปไตยท้องถิ่น

คำว่า “ประชาธิปไตยท้องถิ่น” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Local democracy” ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมาับชุมชนขนาดเล็ก นั่นคือ เป็นเรื่องของประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) มีการลงประชามติ (Referendum) มีการเลือกตั้งผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่ต่างๆ แทนตน หรือที่เรียกว่าระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) จากการศึกษาพบว่า มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยท้องถิ่นไว้ ดังนี้

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2550, น. 25-26) ให้ทัศนะว่า “ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญของระบอบประชาธิปไตยทั้งประเทศ และเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยระดับชาติ”

ประเวศ วสี (2550, น. 30-33) กล่าวว่า “ประชาธิปไตยที่ทำกันมาจากข้างบน มีแต่จะพังแล้ว พังอีก และได้เสนอให้สร้างประชาธิปไตยโดยชุมชนและประชาธิปไตยโดยท้องถิ่น โดยเชื่อว่าประชาธิปไตยเช่นนี้เท่านั้น ที่การเมืองกับศีลธรรมจะไปด้วยกันได้”

อนุก เหล่าธรรมทัศน์ (2554, น. 10-55) การริเริ่มประชาธิปไตยที่ท้องถิ่นนั้น คือ “การย้าให้ประชาชนรู้ปัญหาของท้องถิ่น รักท้องถิ่นและแก้ปัญหาให้ท้องถิ่น ความรู้สึกที่ว่าประชาธิปไตยเป็นของประชาชนเองนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้มีส่วนรับผิดชอบในการบริหารและพัฒนาบ้านเมืองได้มากกว่าปัจจุบันนี้ เราต้องทำให้ประชาธิปไตยไทยเป็นของประชาชนด้วยการทำให้งานบ้านงานเมืองนั้น ทำได้โดยประชาชนเองมากขึ้น ประชาธิปไตยที่ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะ เป็น กทม. อบจ. อบต. หรือเทศบาล ก็ยังต้องใช้การเลือกตั้งผู้แทนอยู่ไม่น้อย แต่คงจะเป็นดียิ่งขึ้น หากจะส่งเสริมประชาธิปไตยแบบฝ่ายผู้แทนนั้น ด้วยประชาธิปไตยที่ประชาชนร่วมกันปกครองที่ระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น”

ดาห์ล และทัฟท์ (อ้างถึงใน ฉรินทร์ งามวงษ์, 2556, น. 13) กล่าวว่า “ในเมืองขนาดเล็กหรือในองค์กรท้องถิ่นขนาดย่อม ควรหาโอกาสเพิ่มบทบาทของประชาชนในการดูแลบริหารบ้านเมืองให้มากขึ้น”

มิเชล (อ้างถึงใน ฉรินทร์ งามวงษ์, 2556, น. 13) กล่าวว่า หลักประชาธิปไตยท้องถิ่นได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น อาทิเช่น การกำหนดให้มีกิจกรรมบางประเภทของท้องถิ่น ต้องผ่านการปรึกษาหารือจากประชาชนก่อน หรือการเปิดโอกาส

ปธาน สุวรรณมงคล (2555, น. 30-34) ประชาธิปไตยถือได้ว่าเป็นฐานรากของประชาธิปไตยของสังคม หากเปรียบประชาธิปไตยเหมือนบ้าน ประชาธิปไตยท้องถิ่นก็เป็นเหมือน

เสาเข็มของบ้านที่หากว่า เสาเข็มมีความแข็งแรงมั่นคงก็ประกันได้ว่า บ้านหลังนั้นย่อมมีความมั่นคงแข็งแรงไปด้วยเช่นเดียวกับการที่สังคมประชาธิปไตยในระดับรากฐานหรือระดับท้องถิ่น มีความเข้มแข็งก็ย่อมแสดงถึงความมั่นคง การมีเสถียรภาพของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับชาติของสังคมนั้นด้วย เช่น ประชาธิปไตยท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญสามประการ ได้แก่

ประการแรก สิทธิของประชาชนในการปกครองตนเองอย่างอิสระ หมายถึง การที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นสามารถตัดสินใจกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้ตามเจตนารมณ์ของประชาชน แต่สิทธิในการปกครองตนเองก็เป็นสิทธิที่อยู่ในกรอบของกฎหมายเพราะต้องอยู่ภายใต้หลักความเป็นหนึ่งเดียวของรัฐด้วยสิทธิการปกครองตนเองดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญก่อนการรวมกันเป็นรัฐชาติ (nation-state) เสียอีก ดังปรากฏว่า ชุมชนท้องถิ่นในอดีตก็มีการปกครองตนเองโดยผู้ปกครองของชุมชนท้องถิ่นนั้น มีกฎ ระเบียบของชุมชนที่ใช้บังคับกับคนชุมชนท้องถิ่นนั้น

ประการที่สอง ประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนส่วนใหญ่ย่อมมีแบบแผนความคิดความเชื่อทางการเมืองที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย เช่น การยอมรับและเคารพสิทธิการปกครองตนเองของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เป็นต้น

ประการที่สาม ประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นการเพิ่มอำนาจ (empowerment) ให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ความต้องการของตนผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การรวมตัวเรียกร้อง การประชุมแสดงความคิดเห็น หรือแม้แต่การประท้วงอย่างสันติ เป็นต้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งประชาธิปไตยท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) อย่างกว้างขวาง

ปธาน สุวรรณมงคล กล่าวอีกว่า “ในอีกแง่มุมหนึ่งการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารก็นับเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความจำเป็นต่อความเข้มแข็งของประชาธิปไตยท้องถิ่นเนื่องจากการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับรู้ข่าวสารได้อย่างกว้างขวางย่อมทำให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้ถูกต้อง มีเหตุผลมากขึ้น รวมถึงทำให้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นด้วยดังคำกล่าวที่ว่า “ข้อมูลคืออำนาจ” อีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การที่ประชาชนมีความตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของตนเอง และการมีส่วนร่วม และเชื่อมั่น ศรัทธาในความสามารถของตนเองในการเปลี่ยนแปลงสังคมตามวิถีทางประชาธิปไตย ย่อมจะทำให้ประชาธิปไตยท้องถิ่นได้รับการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ และส่งผลให้ประชาธิปไตยของสังคมส่วนรวมพัฒนาไปด้วยอย่างยั่งยืน”

ผู้วิจัยสรุปแนวคิดประชาธิปไตยท้องถิ่นจากนักวิชาการ โดยรวมเพื่อให้สอดคล้องกับงานของผู้ทำการวิจัยได้ว่า ประชาธิปไตยท้องถิ่นเริ่มจากการรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองด้วยการปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ การแสดงความคิดเห็น เคารพซึ่งกันและกัน มีความเท่าเทียมกันทางสังคม นำไปสู่การตัดสินใจตามขั้นตอนของวิถีชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยยึดมติเสียงข้างมากตามระบอบประชาธิปไตยแต่ไม่ละเลยเสียงข้างน้อย

3. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายของการมีส่วนร่วมนักวิชาการจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลากหลาย ส่วนใหญ่ให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกันดังนี้ องค์การสหประชาชาติ (อ้างในประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ, 2548) ให้คำนิยามการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง “กระบวนการที่กลุ่มประชาชนระดับต่าง ๆ เข้าไปเกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมหนึ่ง ๆ โดยความสมัครใจ และด้วยความกระตือรือร้นในกระบวนการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายของสังคม และกำหนดการใช้ทรัพยากรเพื่อให้การบริหารกิจกรรม และโครงการนั้น ๆ บรรลุผล โดยแนวทางพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ 1) ร่วมตัดสินใจในการพัฒนา 2) ร่วมกำหนดปัญหา 3) ร่วมสนับสนุนความพยายามในการบริหารการพัฒนา 4) ร่วมติดตามตรวจสอบ 5) ร่วมรับผลประโยชน์ของการพัฒนา”

เอกชัย ไชแสง (2535) สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง “ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมรับผิดชอบ หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์”

ดิน ปรัชญพุทธิ (2538) สรุปความหมายการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง “การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งผู้นำหรือผู้บังคับบัญชา การเข้าไปมีส่วนมีเสียงในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งนี้รวมถึงการมีส่วนร่วมเข้าไปพิจารณาคุณภาพของนโยบายเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงเป็นนโยบายใหม่ในครั้งต่อไป”

ปธาน สุวรรณมงคล (2554, น. 42) ได้กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคส่วนประชาชนในการเมืองท้องถิ่น ประเด็นที่ขาดเสียมิได้คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) ในที่นี้พิจารณาในขอบเขตที่กว้าง กล่าวคือ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีหลายภาคส่วน ได้แก่ ภาคพลเมือง ภาคธุรกิจเอกชน ภาคองค์กรเอกชน”

ปชาน สุวรรณมงคล กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง นับเป็นการมีส่วนร่วมพื้นฐานที่สำคัญของการเมืองท้องถิ่นในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ก็เพราะว่าพลเมืองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดของรัฐ และพลเมืองได้ใช้อำนาจผ่านระบบตัวแทนที่เลือกเข้าไปทำหน้าที่ในสถาบันทางการเมืองต่างๆ ในระดับชาติและระดับท้องถิ่น สิ่งที่เราให้ความสำคัญคือการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพของประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีคุณภาพคือการมีส่วนร่วมทางการเมืองอิสระบนพื้นฐานของความรู้ ความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง”

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (อ้างใน ฉรินทร์ งามวงษ์, 2556, น. 10) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหมายไปถึงการให้ความร่วมมือ ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนต่อระบบการเมืองนั้น คือการมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล การให้ความสนับสนุนเป็นทางหนึ่ง ที่จะลดปัญหาในการปกครองและการบริหาร การให้ความร่วมมือในการเสียภาษีเป็นอีกทางหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดปัญหาจนกลายเป็นประเด็นทางการเมืองต่อไป”

ประเวศ วะสี (2532) กล่าวถึง “การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นความคิดริเริ่มของท้องถิ่นในการทำให้เกิดการจัดองค์กร และเกิดปรากฏการณ์ขึ้นของผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำของชุมชน ผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้งอาจไม่ใช่ผู้นำจริง ๆ ที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ ผู้นำทางธรรมชาติอาจจะเป็นชาวบ้าน เป็นพระ เป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นกำนัน เป็นครู เป็นใครก็ได้แล้วแต่ตามสถานการณ์ ซึ่งไม่เหมือนกันในแต่ละแห่ง อันนี้คือ การปรากฏขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่มาของการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดการเรียนรู้ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหา”

เสรี พงศ์พิศ (2552, น. 152-153) แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's participation) คือ “การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย การบริหารการจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน คน ทูนของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่แต่เพียงรูปแบบ เช่น การเลือกตั้งในทุกระดับ แล้วก็ปล่อยให้ผู้ได้รับการเลือกตั้งไปดำเนินการทุกอย่าง ทุกเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายความว่า หลังเลือกตั้งประชาชนมีหน้าที่ติดตามตรวจสอบ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่เพียงไปหา 5 – 15 % มาสมทบโครงการที่องค์กรจากภายนอกนำเข้าไปให้ ไม่ใช่แค่การไปช่วยเก็บข้อมูลให้ข้าราชการที่บอกว่าจะเอาไปทำโครงการมาพัฒนาท้องถิ่น ไม่ใช่แค่การไปร่วมประชุมรับฟังการเสนอโครงการแล้วยกมือรับรองแล้วอ้างว่าเป็นประชาพิจารณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การแสดงออกขั้นพื้นฐานของชุมชนในการจัดการทุนชุมชน จัดการชีวิตของตนเอง”

จากแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ผู้ศึกษางานวิจัยกล่าวโดยสรุปเพื่อให้สอดคล้องกับงานของผู้ทำการวิจัยได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจที่สำคัญของกระบวนการประชาธิปไตยและประชาธิปไตยท้องถิ่นหรือประชาธิปไตยทางตรงนั้น ประชาชนทุกคนหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียได้เข้าร่วมกระบวนการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ เรียนรู้ พัฒนา ร่วมตัดสินใจ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่แรกเริ่มติดตาม ประเมินผล แก้ไข ตรวจสอบ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามความต้องการของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

4. แนวคิดการเมืองภาคพลเมือง

ถวิลวดี บุรีกุล (2550, น. 102-103) การเมืองภาคพลเมืองมีความหมายหลากหลายตามเป้าหมายที่แตกต่างกัน เช่น “ 1) การเมืองภาคปริมณฑลสาธารณะ (Public sphere) ที่มุ่งสร้างพื้นที่เวที กลไกส่วนกลางที่ไม่ใช่รัฐสภาที่จะถกเถียง สร้างประเด็นต่างๆ ขยายสิทธิอำนาจต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 2) การเมืองภาคประชาสังคม (Civil society) หรือการเมืองภาคพลเมือง (Citizen politics) ที่เน้นการมีส่วนร่วมที่แข็งขันของบุคคลองค์กรต่าง ๆ ในสังคมที่จะถกเถียงและบรรลู่ข้อตกลงในประเด็นปัญหาต่าง ๆ หรือผลักดันบางประเด็นให้เป็นนโยบายของรัฐ 3) การเมืองภาคประชาชน (People’s politics) หรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New social movement) ที่มุ่งเคลื่อนไหวสร้างจิตสำนึกในประเด็นผลประโยชน์ร่วมของมนุษยชาติ ได้แก่ สภาพแวดล้อมโลก สภาพทุนโลก การคัดค้านโลกาภิวัตน์ เป็นต้น

ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการเมืองภาคพลเมืองในรูปแบบใด การเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม (Civil society movement) หรือภาคพลเมืองดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญคือ พลเมืองที่กระตือรือร้น (Active citizen) มุ่งปกป้องคุ้มครองสิทธิและมุ่งประโยชน์สาธารณะ (Common good) เป็นพลังสำคัญ นับโดยทั่วไปของ “พลเมือง” (Citizen) กำหนดไว้ 2 ระดับคือ ระดับของการเป็นพลเมืองตามสภาพทางกฎหมายและการเมือง ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานที่ว่าพลเมืองคือฐานะสมาชิกของรัฐและชุมชน มีสิทธิและความรับผิดชอบตามกำหนดในกฎหมาย เช่น การเคารพกฎหมาย การออกเสียงเลือกตั้ง การชำระภาษี และการเป็นทหารระดับของการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (Public life)ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกิจการสาธารณะที่มุ่งให้ชีวิตสาธารณะหรือชีวิตส่วนรวมดีขึ้น มีการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ต่อสภาพส่วนรวมและการเมือง มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพทางการเมืองและชีวิตสาธารณะซึ่งสามารถปฏิบัติได้ตั้งแต่ การออกเสียงเลือกตั้ง การวิพากษ์วิจารณ์ การกำหนดนโยบายหรือกฎหมาย การ

เคลื่อนไหวทางการเมือง การยื่นหยัดทางการเมืองในประเด็นต่างๆ หรือการแสดงพลังในการผลักดันทิศทางการเมือง”

ประเวศวะสี (2550, น. 10) การเมืองภาคพลเมือง“ไม่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าไปแย่งอำนาจหรือแทนที่นักการเมือง การเมืองภาคพลเมืองไม่ใช่พรรคการเมืองที่หวังชนะการเลือกตั้งและเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง แต่เป็นกระบวนการสาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะที่พลเมืองรวมตัวกันอย่างอิสระ มีศักดิ์ศรีไม่ได้รับจ้างผู้ใด เพื่อมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางนโยบาย ในการพัฒนา และการตรวจสอบในการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็งจะช่วยปกป้องสถาบันประชาธิปไตยต่างๆ จากการถูกแทรกแซงด้วยอำนาจ เช่น เสรีภาพของสื่อมวลชน ระบบตุลาการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ”

ปธาน สุวรรณมงคล (2556, น. 1-28) “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ให้การยอมรับการเมืองภาคพลเมืองด้วยการให้สิทธิแก่ประชาชนในการยื่นถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการยื่นขอให้มีการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งได้และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติสาระสำคัญให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การเมืองภาคพลเมืองเป็นการเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กว้างกว่าการเมืองภาคตัวแทนที่ครอบงำการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมานาน การเมืองภาคพลเมืองเป็นตัว่วงดุลทางการเมืองในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยเพื่อให้มุ่งไปสู่เป้าหมายสำคัญคือ ประโยชน์สุขของประชาชนโดยส่วนรวม เพราะการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ และจากคำกล่าวของนักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษที่ชื่อ Lord Acton ที่กล่าวว่า “Power is corrupted, Absolute power corrupted absolutely” เป็นลักษณะที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นเรื่องจริงในทางการเมือง”

ปธาน สุวรรณมงคล (2552) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การเมืองท้องถิ่น : การเมืองของใคร โดยใคร เพื่อใคร เกี่ยวกับคำว่า “พลเมือง” (Citizen) เป็นคำที่เฉพาะเจาะจงที่ประชาชนของสังคมนั้น ๆ ที่มีสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ตามที่กฎหมายของสังคมนั้นบัญญัติให้มีเช่น พลเมืองไทยมีสิทธิเลือกตั้งเมื่อมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์สิทธิของพลเมืองหมายถึง สิ่งที่กฎหมายของสังคมนั้นกำหนดหรือมอบให้แก่พลเมืองของสังคม เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิเลือกตั้ง สิทธิบุคคลในครอบครัว สิทธิในทรัพย์สินส่วนตัว เป็นต้นตัวอย่างของสิทธิของพลเมืองได้แก่ สิทธิการแสดงความคิดเห็น เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับพลเมืองของสังคมประชาธิปไตยที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป สิทธิดังกล่าวนี้ ก่อให้พลเมืองในสังคมได้ความคิดเห็นที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือ

ความเห็นที่เป็นกลางต่อประเด็นทางการเมือง เช่น ความคิดเห็นต่อนโยบายและการกระทำของผู้มีอำนาจรัฐได้แก่ รัฐบาล หน่วยงานราชการของรัฐ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น รวมถึงบุคลากรที่อยู่ในองค์กรดังกล่าวนี้สิทธิการปกครองตนเอง เป็นอีกสิทธิหนึ่งที่รัฐประชาธิปไตยต้องให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น การปกครองตนเองเป็นการให้พลเมืองในท้องถิ่นได้ตัดสินใจกำหนดวิถีชีวิตของท้องถิ่นตนได้ด้วยตนเอง และเพื่อตนเอง

สิทธิในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น จากหลักที่ว่าประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนเป็นเจ้าของ (Ownerships) ในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย จากหลักดังกล่าวจะพบว่า ในสังคมประชาธิปไตย ชุมชนท้องถิ่นได้รับสิทธิในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นด้วย ในขณะที่สังคมรัฐเผด็จการถือว่าทุกสิ่งภายในรัฐเป็นของรัฐเพียงผู้เดียว ความแตกต่างเช่นนี้นับเป็นส่วนที่ต่างกันระหว่างสิทธิของชุมชนในระบอบประชาธิปไตยกับระบอบเผด็จการการเมืองภาคพลเมืองเป็นการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในหลากหลายมิติของการมีส่วนร่วมมีจำกัดเพียงการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเท่านั้น เช่นเดียวกับการเมืองท้องถิ่น หากปราศจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแล้ว การเมืองท้องถิ่นนั้นก็อาจเป็นเพียง “การเมืองของนักการเมือง” หรือตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้มีอิทธิพลที่แฝงเร้นตัวเข้ามาโดยอาศัยกลไกในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน คือ การเลือกตั้งหรือผู้บริหารท้องถิ่นบริหารงานตามอำเภอใจ ไม่คำนึงถึงความต้องการของประชาชน มุ่งประโยชน์ส่วนตัวหรือกลุ่มของตนเป็นสำคัญ”

รงค์ บุญสวยขวัญ (2557, น. 30-32) การเมืองภาคพลเมือง (Citizen politic) “การเมืองภาคพลเมืองหรือการเมืองภาคประชาชน นับว่าเป็นปรากฏการณ์ของ “การเมืองใหม่” ภายในบริบทการเมืองระบอบเสรีประชาธิปไตยที่แตกต่างไปจากประชาธิปไตยในอดีตเพราะมีความแตกต่างกันในการให้จุดเน้น และสามารถพิจารณาได้ว่ามีลักษณะแตกต่างกัน ดังที่มีความหมายของนักวิชาการและนักปฏิบัติการเคลื่อนไหวหลากหลาย Mathews (1) ให้ความหมาย “การเมืองภาคพลเมือง” หมายถึง บุคคลที่ประกอบกันขึ้นเป็นสาธารณชน ร่วมปฏิบัติการส่วนรวม ในลักษณะที่มีความหมายเท่ากับ “การเมือง” อันหมายถึง การจัดการทางสังคมที่บุคคลกระทำร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสังคมโดยสรุป การเมืองภาคพลเมืองมีลักษณะที่ยังไม่ฝังในทางวิชาการ อาจจะเป็นวาทกรรมทางวิชาการในบางคุณลักษณะ หรืออาจจะเป็นความพยายามอธิบายในสิ่งที่ควรจะเป็นมากกว่าสิ่งที่เป็นอยู่จริง เพียงแต่หากพิจารณาถึงแก่นสำคัญแล้วพบว่าการกิจกรรมของภาคพลเมืองเป็นรูปธรรมที่ปฏิบัติในปริมนทลอำนาจรัฐ ทั้งเป็นการสนับสนุนบทบาทรัฐ หรือสถาบันทางการเมืองปฏิสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะของบทบาทที่แย้งหรือปฏิสัมพันธ์ทาง

ลบกับบทบาทรัฐหรือสถาบันทางการเมืองด้วยทำให้ลักษณะรูปแบบการเมืองใหม่ หรือการเมืองภาคพลเมืองมีลักษณะแตกต่างหลากหลาย ทั้งการร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ทำแทน ทำทาย ชัดขวาง ต่อต้าน โดยมีเป้าหมายคือ ประโยชน์ของประชาชนภายใต้กลไกกระบวนการเมืองที่เปลี่ยนจากผู้รับรู้ผลทางการเมือง มาเป็นผู้กระทำกิจกรรมทางการเมือง”

จากแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ผู้ศึกษางานวิจัย กล่าวโดยสรุปเพื่อให้สอดคล้องกับงานของผู้ทำการวิจัยได้ว่าการเมืองภาคพลเมืองของชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดการตนเอง ลดการพึ่งพา มีการป้องกันและมีส่วนร่วมติดตามในกระบวนการตรวจสอบ มีความเป็นอิสระในการพัฒนาและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน

5. แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544, น. 46) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่าชุมชนเข้มแข็งหมายถึง“การที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนโดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนสำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว”

ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน สาวิณี รอดสิน 2554, น. 9) ความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้คำกล่าวที่ว่าความเป็นชุมชน (Civility) หมายถึง “ลักษณะของความเข้มแข็งของชุมชนประการหนึ่ง โดยกล่าวว่า ความเป็นชุมชนมิใช่สิ่งที่เป็นสำหรับชาวบ้านเท่านั้นหากแต่จำเป็นสำหรับองค์กรทุกชนิด ถ้ามหาวิทยาลัยมีความเป็นชุมชนวิชาการ (Academic community) มหาวิทยาลัยก็จะมีพลังทางด้านสติปัญญามากกว่านี้ หรือการที่พระสงฆ์สร้างความเป็นชุมชนขึ้นในวัดหรือหมู่คณะ การพระศาสนาก็จะมีพลังมากขึ้น เป็นต้น นอกจากชุมชนเข้มแข็ง (Civil community) ยังกล่าวถึง “ชุมชนยั่งยืน” (Sustainable community) คือ วาทกรรมอย่างหนึ่งที่ถูกหยิบยกมากล่าวอ้างในกระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งโดยความหมายแล้วมีนัยเป็นอย่างเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ก็มีการตั้งข้อสังเกตต่อความเข้มแข็งของชุมชนไว้ว่า ถ้าประชาชนรวมตัวกันและมีการจัดการ จะเกิดทุนทางสังคม (Social capital) ซึ่งเป็นทุนที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหาของชุมชน”

เสรี พงศ์พิศ (2552, น. 139) ชุมชนเข้มแข็ง คือ “ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้มีลักษณะสำคัญใหญ่ๆ 4 ประการคือ 1) เป็นชุมชนที่เรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่รอสูตรสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ไม่นั่งรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก แต่ร่วมกันหาทางออกจากปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเอง 2) เป็นชุมชนที่ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ เป็นอิสระจากการครอบงำของคนอื่น สถาบันอื่น องค์กรอื่น ไม่ว่าจะป็นนักการเมือง พ่อค้า ข้าราชการ อาจารย์ เอ็นจีโอ เป็นอิสระเพราะตัดสินใจด้วยข้อมูลและความรู้ที่หาไม่ใช้เพราะคนอื่นบอกหรือแนะนำ ซึ่งเมื่อเราผิดพลาดขาดทุน คนแนะนำไม่เคยรับผิดชอบอะไรเลย 3) เป็นชุมชนที่จัดการ “ทุน” ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนซึ่งหมายถึงอะไรที่มากกว่าเงิน เป็นทุนทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนโภคทรัพย์และทุนทางสังคม ทำให้รากฐานมั่นคง มีหลักประกันชีวิตที่ไม่ได้ฝากชีวิตไว้กับธุรกิจการค้าที่ชุมชนมักไม่มีความรู้ความชำนาญ แต่ฝากไว้กับระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงและพอเพียง 4) เป็นชุมชนที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใสตรวจสอบได้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ด้วยสันติวิธี และวิถีแห่งภูมิปัญญาชุมชนเข้มแข็งเป็นอะไรที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์กำลังพัฒนาและมุ่งหน้าไปด้วยความเชื่อมั่นในตัวเอง เป็นสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น และรู้ว่ากำลังเดินทางไปไหน ทำอะไรและอย่างไร ชุมชนเข้มแข็งไม่ได้ปฏิเสธรัฐ ไม่ได้เป็นรัฐอิสระ หรือปิดขังตัวเองในโลกเล็กๆ ซึ่งเป็นไปไม่ได้แต่เป็นชุมชนที่สามารถจัดความสัมพันธ์กับชุมชน สังคมและโลกอย่างเป็นตัวของตัวเองไม่ใช่วิ่งตามกระแสโลกแบบไม่ลืมหูลืมตา”

อุทัย ดุลเกษม และอรศรี งามวิทยาพงษ์ (อ้างถึงใน สาวิณี รอดสิน, 2554, น. 9-10) “ลักษณะเด่นของชุมชนเข้มแข็งมี 3 ประการ คือ ประการแรก สามารถรวมตัวกันได้เป็นอย่างดี แน่น สมาชิกมีความรักและผูกพันต่อกันและต่อชุมชน และมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ประการที่สอง มีศักยภาพที่จะพึ่งพิงตนเองได้ในระดับสูง แม้จะต้องพึ่งพิงภายนอกอยู่บ้าง แต่อำนาจการตัดสินใจทุกด้านยังอยู่ที่ชุมชน และประการที่สาม มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ดังนั้นคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” จึงหมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนรักและผูกพันต่อกันต่อชุมชน มีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีศักยภาพที่จะพึ่งพิงตนเองได้ในระดับสูง แม้จะต้องพึ่งพิงภายนอกบ้าง แต่อำนาจในการตัดสินใจทุกด้านยังอยู่ที่ชุมชน รวมไปถึงมีการพัฒนาการศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ โดยไม่สูญเสียลักษณะเฉพาะของชุมชน”

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (อ้างถึงใน ศิริพร ใจสุข, 2552, น. 22) “ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนที่มีความเข้มแข็งดังต่อไปนี้ 1) สมาชิกมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชนที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง 2) สมาชิกมีจิตสำนึก

ของการพึ่งตนเองเอื้ออาทรรักและห่วงใยซึ่งกันและกันและพร้อมที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาของตน และชุมชน 3) สมาชิกมีการคัดเลือกผู้นำที่หลากหลายด้วยตนเองและต่อเนื่อง 4) ชุมชนมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้างโปร่งใสและมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ 5) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมคิดร่วมตัดสินใจติดตามประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน 6) มีแผนของชุมชนในการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกทุกคนและหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน 7) การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ไม่ใช่พึ่งพาตลอดไป 8) มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม”

จากแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ผู้ศึกษางานวิจัย กล่าวโดยสรุปเพื่อให้สอดคล้องกับงานของผู้ทำการวิจัยได้ว่า ชุมชนจะเข้มแข็ง ประชาชนในชุมชนต้องช่วยกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ไม่มีชุมชนใดที่มีความเข้มแข็งโดยประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ดังนั้น ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ทุกภาคส่วนของชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการคิด มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมเสนอแนะและร่วมพิจารณา ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้สำเร็จตามเป้าประสงค์ เป็นพลังขับเคลื่อนของชุมชนในการแก้ไขปัญหาคู่สรรคสู่การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) **ไชยา กุณาการ (2551)** ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดสระแก้ว ในการดำเนินงานตามภารกิจแห่งพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 พบว่า “สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลมีความรู้ความเข้าใจภารกิจในภาพรวมในระดับที่ดีมาก ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดสระแก้ว ในการดำเนินงานตามภารกิจแห่งพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่น ๆ ควรส่งเสริม สนับสนุนและการพัฒนาความเข้มแข็งการมีส่วนร่วมและการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่สมาชิกสภาองค์กรชุมชน และประชาชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติการกิจของสภาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต รวมทั้งสามารถพัฒนาให้

เป็นสภาองค์กรชุมชนตำบลที่มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551”

2) **ฉรินทร์ งามวงษ์ (2556)** ศึกษาบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรีพบว่า 1) สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ (1) ด้านการปกครองราษฎร เมื่อเกิดปัญหาเน้นปรึกษาหารือกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก และอบต. เป็นส่วนสนับสนุน โดยใช้กระบวนการปรึกษาหารือแบบประชาธิปไตย เป็นการร่วมมือกันในลักษณะร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ (3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง นำพาราษฎรร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง และในวันเลือกตั้งกระตุ้นให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิลงคะแนนให้มากที่สุด 2) ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ (1) ด้านการปกครองประชาชน การจัดสรรงบประมาณและกองทุน เน้นที่เครือข่ายหรือพวกพ้อง (2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย การหาอุปกรณ์เครื่องใช้และยุทธปัจจัย จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณ (3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถูกกระแวงเรื่องความไม่เป็นกลาง มีการฝักใฝ่พรรคการเมืองและการเป็นหัวคะแนน 3) บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ (1) ด้านการปกครองราษฎร ควรวางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริง และให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม (2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ควรให้ความสนใจกับทุกกลุ่มในพื้นที่ แล้วดึงเข้ามาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายให้มากที่สุด เพื่อมาช่วยกันดูแลงานด้านนี้ (3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย โดยให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น

3) **ดาร์รัตน์ คำเป็ง (2552)** ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการเมืองภาคประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น ศึกษากรณีเฉพาะสภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำเกีฮัน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงบทบาทหน้าที่และสถานภาพของสภาองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 2) เพื่อศึกษาผลของการจัดตั้งสภาองค์กรในพื้นที่ที่ศึกษา และ 3) เพื่อนำผลการศึกษามาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นไทย ผลการศึกษาพบว่า “บทบาทหน้าที่และสถานภาพทางปฏิบัติของสภาองค์กรชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจ นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองและเป็นการขยายตัวของการเมืองภาคประชาชน ในรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมการปกครองในทุกกระบวนการในท้องถิ่น เพื่อเป็นการรับรองสิทธิชุมชนและสิทธิการเมืองภาคประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 66 67

และ 87 แต่ทั้งนี้สถานภาพทางกฎหมายของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ยังมีข้อจำกัดหลายด้าน ส่งผลต่อการกระจายอำนาจและการคานอำนาจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นรูปธรรมน้อยลง”

4) **ทรง รงค์คำ (2552)** ศึกษาค้นคว้าอิสระ “บทบาททางการเมืองของการเมืองภาคพลเมืองในท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษา พบว่า “1) บทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองของการเมืองภาคพลเมือง คือ มีการเรียกร้องเพื่อให้รัฐเข้ามาแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน เพื่อตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจของผู้บริหารในการใช้จ่ายงบประมาณ การประท้วงรัฐเพื่อเรียกร้องให้ถ่ายโอนอำนาจของรัฐมาเป็นของประชาชน 2) ปัญหาและข้อจำกัดบทบาททางการเมืองของการเมืองภาคพลเมือง คือ ปัญหาภายในชุมชน เช่น ความยากจน ระดับการศึกษาต่ำ ประชาชนขาดจิตสำนึกทางการเมือง ปัญหาภายนอกชุมชน เช่น ภาครัฐไม่ส่งเสริมสนับสนุนบทบาททางการเมืองภาคพลเมืองอย่างจริงจัง และการขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ 3) แนวทางส่งเสริมบทบาททางการเมืองของการเมืองภาคพลเมือง คือ สนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ส่งเสริมสนับสนุนบทบาททางการเมือง และควรส่งเสริมสนับสนุนบทบาททางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นอย่างจริงจัง”

5) **นิภาภัทร เกสรมาศ (2554)** ได้ศึกษา บทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชนตำบลปริก อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลาพบว่า “บทบาทการทำงาน การจัดเวทีประชุมประจำเดือนเพื่อปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในการขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะกับหน่วยงานภาครัฐ การจัดทำข้อมูลพื้นฐานและปัญหาต่าง ๆ ข้อมูลกลุ่มองค์กร กลุ่มกิจกรรม กลุ่มอาชีพ การพัฒนาศักยภาพแกนนำ ชาวบ้าน และเยาวชน พัฒนางานเดิมของกลุ่มองค์กรอย่างต่อเนื่อง การแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การสร้างแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนแบบชาวบ้าน ผลการทำงานทำให้กลุ่มองค์กรประชาชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนในชุมชนมีประสบการณ์ในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง และการยกระดับการพึ่งพาตนเองของชุมชน ประเด็นที่เป็นปัญหา และจุดอ่อน ประเด็นที่สำคัญได้แก่ ความจำเป็นต้องการพัฒนาศักยภาพของแกนนำชุมชน การปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของประชาชน”

6) **ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ (2550)** วิจัยเรื่อง “ขบวนการประชาสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การทำงานของขบวนการประชาสังคม ผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองชุมชน 2) หาความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการสาธารณะของชุมชน วิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร ภาคสนาม และการสัมภาษณ์

เจาะลึก เน้นพื้นที่ศึกษาใน 6 ชุมชนของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ชุมชนราชธานีโอโซน ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง ชุมชนดงชุมคำ ชุมชนป่าดงใหญ่วังอ้อ ชุมชนปะอ่าว และ ชุมชนแออัดลับแล ผลการวิจัยพบว่า 1) การทำงานของขบวนการประชาสังคมมีผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และการเมืองในชุมชน 2) ความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการสาธารณะของชุมชน”

7) **สุมามาลย์ ชาวนา (2553)** ศึกษาประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย: ศึกษาแนวความคิดกลไก และความก้าวหน้าในทางปฏิบัติมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย รวมถึงปัญหา อุปสรรค ของกระบวนการประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย ศึกษาระหว่างปี พ.ศ.2440 ถึง พ.ศ.2553 พบว่า “แนวคิดหลักประชาธิปไตยท้องถิ่น คือ การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น โดยมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นไทยที่ผ่านมามากอยู่ภายใต้อิทธิพลของการเมืองแบบอำมาตยาธิปไตย ข้าราชการมีบทบาทอย่างมากทั้งการกำหนดนโยบายและการบริหารไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้นการบริหารประเทศจึงมีลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลางมากกว่ากระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น และประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอย่างจำกัด ภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 แนวคิดประชาธิปไตยท้องถิ่นได้รับการยอมรับ และถูกผลักดันเป็นกฎหมาย และการปฏิบัติในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งประชาธิปไตยผู้แทนประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ”

8) **หิรัญญ์ หิรัญญ์พิพัฒน์ (2551)** ศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชน ตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า “1) ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมการบริหารชุมชนตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ก่อให้เกิดปัญหาในการการพัฒนาโดยผู้วิจัยสรุปตามประเด็นดังนี้ (1) ข้อจำกัดคุณสมบัติของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 (2) ประชาชนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจกับภารกิจของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 เท่าที่ควรส่งผลต่อการนำภารกิจไปสู่การปฏิบัติ (3) เนื่องจากพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนประกาศใช้ได้เพียง 1 ปี การดำเนินการตามพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงยังไม่เห็นชัดเจนเท่าที่ควร (4) รัฐกระจายอำนาจให้สภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนแต่รัฐไม่ได้สนับสนุนงบประมาณทำให้สภาองค์กรชุมชนต้องดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยทุนของตนเองทำให้การพัฒนาในด้านต่างๆยังไม่ครอบคลุมครบทุกด้าน 2) ความเป็นมากระบวนการ และขั้นตอนการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.

2551 3) สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่ายประสบความสำเร็จด้านการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 บัญญัติไว้”

9) **ศิริพร ใจสุข (2552)** การค้นคว้าอิสระเรื่องกระบวนการเสริมสร้างเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังป่องตำบลเหมืองแก้วอำเภอแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่ วัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า“ประชาชนบ้านวังป่องมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง เช่น ด้านการเคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล มีการประนีประนอมการมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของบุคคลในสังคมเป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนอย่างยั่งยืนก่อให้เกิดเป็นพลังร่วมของชุมชนในการทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อการพัฒนาศักยภาพและการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะคือ ประชาชนในชุมชนยึดหลักประชาธิปไตย และการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งพาตนเอง พัฒนาศักยภาพประชาชนในชุมชนเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้อย่างยั่งยืน”

10) **สาวิณี รอดสิน (2554)** ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านปางจำปี ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการก่อกำเนิดชุมชนเข้มแข็ง 2) ศึกษาการดำรงอยู่ของชุมชนเข้มแข็ง และ 3) ศึกษาการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งต่อไป เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผลการวิจัยพบว่า “การก่อกำเนิดชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบ้านปางจำปี เกิดจากการกลุ่มองค์กรภายนอกเข้ามาทำงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการป่าและน้ำ และกรรมการชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ด้านการจัดการชุมชนนอกชุมชน รวมถึงเข้ารับการอบรมหลักสูตรการองค์ความรู้ จึงก่อให้เกิดแนวคิดการพัฒนาชุมชน การดำรงความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากการพัฒนาทุกกิจกรรมในชุมชนบ้านปางจำปีส่งผลต่อความเข้มแข็งอยู่ในระดับสูง ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน พึ่งพาตนเองและประชาชนมีจิตสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด ส่วนแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งชุมชนบ้านปางจำปี พบปัญหาอุปสรรค ด้านการถ่ายทอดความสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด ส่วนหนึ่งเกิดจากเยาวชนที่ทำการศึกษานอกชุมชนมีความนิยมในวัฒนธรรมสังคมชุมชนเมืองมากกว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อจิตสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด ยังคงดำเนินการหาแนวทางเพื่อดึงเยาวชนกลับมาดำรงชุมชนต่อไป อันจะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน”

11) **ไพรัช ต้นอูด (2552)** การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่ : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ประสพการณ์ ทางการเมือง การปกครอง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่ และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า “1) ผู้นำชุมชนและประชาชนมีแนวคิดการพัฒนา เช่น การดำเนินงาน การประเมินผล ไปจนถึงการแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน การทำแผนชุมชน และการรวมกลุ่มเพื่ออำนาจการต่อรองในแก้ไขปัญหาของชุมชน 2) ประชาชนแสดงออกในลักษณะตัดสินใจด้วยตนเอง เช่น ปัญหาของชุมชนได้รับการแก้ไขโดยประชาชนมีส่วนร่วม3)ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คือ ปัจจัยด้านส่วนบุคคล เช่นอายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา มีผลต่อการพัฒนาชุมชนส่วนน้อย ส่วนปัจจัยภายนอก เช่น การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชน ทุนทางสังคม ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน มีผลต่อการพัฒนาชุมชนมากแต่น้อยกว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชน กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่มากกว่าทุนทางสังคม”

12) จุติภัคโต ทองสุข (2553) การศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้มแข็งของประชาคมในเขตเทศบาลตำบลสัน โป่ง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของประชาคมในเขตเทศบาลตำบลสัน โป่ง รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาและยกระดับความเข้มแข็งของประชาคม และแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการพัฒนาความเข้มแข็งของประชาคมดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า “มีปัจจัยหลายส่วนที่ส่งเสริมก่อให้เกิดกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาคม ได้แก่ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การส่งเสริมสนับสนุนและการเปิดโอกาสให้องค์กรภาคประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจน วัฒนธรรมชุมชนและทุนทางสังคมเป็นต้น สำหรับแนวทางการพัฒนาและยกระดับความเข้มแข็งของประชาคม และแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาความเข้มแข็งของประชาคม ประกอบด้วย การส่งเสริมให้เกิดประชาคมกลุ่มย่อยจะช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและเป็นรากฐานที่สำคัญของประชาคมกลุ่มใหญ่ การจัดสรรเวลาการประชุมที่เหมาะสม การรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกของชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมและการร่วมประชุมปรึกษาหารือระหว่างคณะทำงานในการจัดทำเวทีประชาคมทุกระดับชั้นให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน”

13) วันเฉลิม ณะรงค์ชัย (2555) บทบาทของสมาชิกสภาเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น และศึกษาปัญหาอุปสรรคของสมาชิกสภาเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ “กลุ่มประชาชนประเมินบทบาทของสมาชิกสภาเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอยู่ในระดับสูง ขณะที่ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มองค์กร เครือข่าย และการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ผลของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่า ในภาพรวมกลุ่มประชาชนอยู่ในระดับสูง โดยคนในชุมชนเกิดความเชื่อมั่นตนเองที่จะแก้ไขปัญหา การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเอง ร่วมกันคิดและร่วมกันตัดสินใจในการทำกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากการสัมภาษณ์กลุ่มสมาชิกสภาเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่าสมาชิกสภาเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามโครงการแผนพัฒนาท้องถิ่นเช่น โครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเข้มแข็ง ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกชุมชนจัดทำเวทีประชาคมทุกเดือน ร่วมดำเนินโครงการเทศบาลสัญจรพบปะพูดคุย สอบถามปัญหาและความต้องการของประชาชน สนับสนุนให้มีโครงการส่งเสริมกีฬาชุมชนด้านยาเสพติดเป็นประจำทุกปีเป็นผู้ประสานงานกับผู้นำชุมชน โครงการสำรวจความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลพื้นฐานของชุมชนมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น”

7. สภาพองค์กรชุมชน

ความเป็นมาของสภาพองค์กรชุมชนเริ่มจากกลุ่มคนทำงานทางสังคมจำนวนหนึ่งพยายามค้นหาทางออก ท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ โดยอาศัยบทเรียนประสบการณ์ และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศมาเป็นหลักคิด และใช้เป็นแนวทางการยกร่าง พรบ.สภาพองค์กรชุมชนฉบับนี้ รวมทั้งได้มีการระดมความคิดเห็นผ่านเวทีรับฟังความคิดเห็นมากกว่า 10 เวทีทั่วประเทศ ซึ่งพอสรุปขั้นตอนกระบวนการร่าง พรบ.ได้ดังนี้

- 1) การสรุปบทเรียน ประชาธิปไตยชุมชนการเมืองสมานฉันท์ โดยองค์กรชุมชนร่วมกับวิทยาลัยการจัดการทางสังคม ระหว่างเดือน มกราคม – มีนาคม พ.ศ.2550
- 2) การจัดเวทีสังคมนทนา “การเมืองสมานฉันท์ สร้างสรรค์ชุมชนท้องถิ่น” ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 23 มีนาคม พ.ศ.2549
- 3) ยกร่างหลักคิดและเนื้อหาสาระ พรบ.สภาพองค์กรชุมชน ครั้งที่ 1 วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 จาก หนังสือ “ต้นทางชุมชน ชุมชนประชาธิปไตย” จัดพิมพ์โดย วิทยาลัยการ

จัดการทางสังคม พ.ศ.2549 และ หนังสือ “องค์กรชุมชนกับการปฏิรูปสังคมและการเมือง” จัดพิมพ์ โดย วิทยาลัยการจัดการทางสังคม พ.ศ.2549

4) เวทีระดมความคิดเห็นต่อร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน จากคณะกรรมการศูนย์ แก้ไขปัญหาความยากจนภาคประชาชน (ศตช.ปชช.) ณ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กรุงเทพฯ พ.ศ.2549

5) เวทีระดมความคิดเห็นผู้นำองค์กรชุมชน 4 ภาค ณ โรงแรมดิลักซ์ กรุงเทพฯ 1 ธันวาคม พ.ศ.2549

6) เวทีระดมความคิดเห็นคณะทำงานร่าง พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน ณ มูลนิธิ สาธารณสุขแห่งชาติ กรุงเทพฯ พ.ศ.2549

7) เวทีระดมความคิดเห็นคณะทำงานร่าง พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน ณ มูลนิธิ สาธารณสุขแห่งชาติ กรุงเทพฯ พ.ศ.2549

8) มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ร่วมจัดเวทีระดมความคิดเห็น ดังนี้เวทีระดมความคิดเห็นจากผู้นำชุมชนและประชาสังคมภาคอีสานอาคารขวัญมอ จ. ขอนแก่น 6 ธันวาคม พ.ศ.2549

9) เวทีระดมความคิดเห็นผู้นำองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนภาคเหนือ บ้านธารแก้ว มหาวิทยาลัยพายัพ จ.เชียงใหม่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2549

10) เวทีระดมความคิดเห็นต่อร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนที่ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์: กรุงเทพฯ 13 ธันวาคม พ.ศ.2549

11) เวทีระดมความคิดเห็นในที่ประชุมเครือข่ายชุมชนปฏิรูปสังคมและการเมือง: กรุงเทพฯ 27 ธันวาคม พ.ศ.2549

12) เวทีระดมความคิดเห็นผู้นำ 5 จังหวัดภาคใต้โรงแรม ซีเอส.จ.ปัตตานี 10 มกราคม พ.ศ. 2550

สภาองค์กรชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้องค์ความรู้ชุมชนจัดการตนเองที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายนั้น ได้รับการรวบรวมและขยายผลออกไปสู่วงกว้างอย่างเป็นกระบวนการ นั้นหมายถึงรูปแบบ ทิศทาง การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจะเปลี่ยนจากการรอคอยให้คนอื่นทำให้ มาเป็นคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นคนคิดริเริ่ม และดำเนินการกันเองเป็นหลัก เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ยึดเอาชุมชนเป็นแกนกลาง ชุมชนชาวบ้านมีบทบาทสำคัญมากกว่าบุคคลภายนอกนั่นเอง

2. พรบ. ฉบับนี้สนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนชาวบ้านเป็นแกนกลางในการพัฒนา

ท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้ง แบ่งฝักฝ่ายกันในชุมชน สลายการสังกัดกรม กอง ลดลง ลดการจัการที่ซ้ำซ้อน รวมทั้งแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ของผู้มีอิทธิพลได้ด้วย เนื่องจากว่าสภาองค์กรชุมชนท้องถิ่นเป็นรวมของสถานการณ์ปัญหาของชุมชน และหาทางออกร่วมกัน

3. นโยบายหรือกฎหมายที่ออกมาแล้ว และมีผลกระทบต่อชุมชน จะถูกถ่วงถ่วงกรอง ผ่านความเห็นชอบของคนในชุมชน จะทำให้ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างอำนาจรัฐ นายทุน ผู้มีอิทธิพลกับชาวบ้าน เนื่องจากสภาองค์กรชุมชนจะทำหน้าที่เปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และลงประชามติต่อโครงการพัฒนาในพื้นที่ตั้งแต่ต้น

หลักการและเหตุผลของสภาองค์กรชุมชน

ชุมชนเป็นฐานสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม แตกต่างหลากหลายตามภูมิเวศน์ การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอ ประสบปัญหาความยากจน เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกทำลายจนเสื่อมโทรม เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเอง ได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาลซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนและประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงเห็นสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในระดับประเทศ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับ

วัตถุประสงค์ของสภาองค์กรชุมชน

สภาองค์กรชุมชนมีลักษณะเป็นสภาทางภูมิปัญญาเพื่อให้มีอำนาจทางสังคมแทนอำนาจทางกฎหมาย เป็นสภาคู่ขนานเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้เป็นสภาที่ทำหน้าที่ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น โดยการระดมพลังทางปัญญาเกี่ยวกับส่งเสริมสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่นด้วยคนในชุมชนของตนเอง ได้อย่างเข้มแข็งยั่งยืน

2. เพื่อให้มีสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและการพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. เพื่อผนึกกำลังและประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาประเทศดำเนินไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนรวมทั้งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน
4. สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และรองรับสิทธิตามร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในประเด็นสิทธิชุมชน และสิทธิในข้อมูลข่าวสาร และการร้องเรียน ตลอดจนแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (สภาองค์กรชุมชน สืบค้นคืนวันที่ 20 ตุลาคม 2558: 23.01 น.)

8. ข้อมูลทั่วไป ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง กับตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

จังหวัดระยองตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย มีบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งติดชายทะเลอ่าวไทย และเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตตามกระแสโลกจากสังคมภาคการเกษตร สู่อุตสาหกรรม มีการตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดระยอง เช่น อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง อำเภอนิคมพัฒนา เป็นเขตนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของประเทศเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นจังหวัดที่มีรายได้ประชากรต่อหัวสูงที่สุดในประเทศ โดยประชากรมีรายได้ต่อปีอยู่ที่ 1,008,615 บาท (สำนักงานคลังจังหวัดระยอง, 2559) และผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดระยองอยู่อันดับที่ 2 ของประเทศมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายและเป็นแหล่งเพาะปลูกผลไม้ที่มีคุณภาพที่มีชื่อเสียงดังคำขวัญของจังหวัดระยองกล่าวว่า “ผลไม้รสล้ำ อุตสาหกรรมก้าวหน้า น้ำปลารสเด็ด เกาะเสม็ดสวยหรู สุนทรภู่กวีเอก”

1) สภาพทั่วไป ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

1.1 ด้านกายภาพ

1) ลักษณะที่ตั้ง

ตำบลเนินฆ้อเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอแกลง จังหวัดระยอง ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ระยะทาง ประมาณ 8 กม.มีเนื้อที่ทั้งหมด 36.08 ตาราง

กิโลเมตร หรือ 22,550 ไร่ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีหมู่บ้านแบ่งเขตการปกครองตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่โดยไม่มีเขตการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นอยู่มีจำนวนทั้งหมด 9 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเนินทรายหมู่ที่ 2 บ้านเนินทรายหมู่ที่ 3 บ้านเนินฆ้อหมู่ที่ 4 บ้านถนนกะเพราหมู่ที่ 5 บ้านหนองแพงพวยหมู่ที่ 6 บ้านเนินข้าวต้มหมู่ที่ 7 บ้านจำรุงหมู่ที่ 8 บ้านถนนนอกหมู่ที่ 9 บ้านถนนใน

2) อาณาเขต

ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ

ดังนี้

ทิศเหนืออาณาเขตติดต่อกับตำบลวังหว้า อ.แกลง จ.ระยอง

ทิศใต้อาณาเขตติดต่อกับตำบลชากโดนและตำบลกร่ำ อ.แกลง จ.ระยอง

ทิศตะวันออกอาณาเขตติดต่อกับอำเภอไทย อ.แกลง จ.ระยอง

ทิศตะวันตกอาณาเขตติดต่อกับ อ.แกลงจ.ระยอง

3) ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศทั่วไปของตำบลเนินฆ้อนั้น เป็นเนินสลับด้วยที่ราบลุ่ม เช่นหมู่ที่ 1 2 3 และหมู่ที่ 6 หมู่ที่ 4 5 7 8 9 เป็นที่ราบลุ่ม บริเวณทิศตะวันออก มี 2 หมู่บ้าน ที่มีแนวเขตติดกับทะเลอ่าวไทย หมู่ที่ 8 มีแม่น้ำประแสไหลผ่านรวมทั้งเป็นแนวเขตตำบล ระหว่างตำบลเนินฆ้อกับตำบลปากน้ำประแส นอกจากนี้ตำบลเนินฆ้อ ยังมีลำคลองน้อยใหญ่ไหลผ่านเพื่อใช้ประโยชน์ในการ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม กสิกรรม และทำการประมง เช่น คลองเนินฆ้อ คลองเนินทราย คลองท่าครก คลองสามตำบล คลองชายสูง คลองหัวสมเสร็จ คลองพังหัก เป็นต้น

ตำบลเนินฆ้อ มีสภาพอากาศร้อนเกือบตลอดทั้งปี และมีช่วงฤดูหนาวที่สั้นมาก ในฤดูฝนมีฝนตกชุก ฤดูกาลต่างๆ เริ่มเหมือนกับเมืองอื่นๆที่ติดกับชายทะเล ฤดูร้อนจะเริ่มประมาณเดือน มีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ถึงเดือนกันยายน และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน

1.2 ด้านสถานภาพทางสังคม

การศึกษา ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีสถานศึกษา 6 แห่ง ประกอบด้วย

1) โรงเรียนระดับประถม 3 แห่ง

(1) โรงเรียนวัดเนินทราย หมู่ที่ 2

(2) โรงเรียนวัดถนนกะเพรา หมู่ที่ 4

(3) โรงเรียนวัดจำรุง หมู่ที่ 7

2) สถานศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน 3 แห่ง อยู่ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา

- (1) โรงเรียนวัดเนินทราย หมู่ที่ 2
- (2) โรงเรียนวัดถนนกะเพรา หมู่ที่ 4
- (3) โรงเรียนวัดจำรุง หมู่ที่ 7

3) สถานที่ทางศาสนา

ในเขตตำบลเนินฆ้อ มีสถานที่ทางศาสนาพุทธ คือ วัดพุทธ 5 แห่ง และสถานที่ปฏิบัติธรรมของศาสนาพุทธอีก 1 แห่ง คือ

- (1) วัดถนนกะเพรา หมู่ที่ 4
- (2) วัดเนินทราย หมู่ที่ 2
- (3) วัดหนองแพงพวย หมู่ที่ 5
- (4) วัดจำรุง หมู่ที่ 7
- (5) วัดเนินฆ้อ หมู่ที่ 3
- (6) สถานที่ปฏิบัติธรรมมณฑปเนินฆ้อ หมู่ที่ 3

(4) การสาธารณสุขประกอบด้วยโรงพยาบาลชุมชน 3 แห่ง คือ

- (1) โรงพยาบาลชุมชนบ้านถนนกะเพรา
- (2) โรงพยาบาลชุมชนบ้านหนองแพงพวย
- (3) โรงพยาบาลชุมชนบ้านจำรุง

(5) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

มีป้อมตำรวจ (ที่พักสายตรวจ) 1 แห่ง ที่บริเวณถนนกะเพรา หมู่ที่ 8 โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจจาก สกอ.แกลง มาประจำ 3 นาย

1.3 ด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ประชาชนจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประมงประมาณร้อยละ 72.14 เช่น การทำสวนยางพารา สวนผลไม้ ปลูกพืชไร่ นอกจากนั้นเป็นการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา การประมง การเลี้ยงสัตว์บก เช่น วัว กระบือ เป็ด ไก่ หมู ตะพาน้ำ อาชีพรับจ้าง

ความเป็นอยู่ของคนในตำบลเนินฆ้อจัดอยู่ในประเภทที่มีความเป็นอยู่ปานกลางจนถึงฐานะดีพอสมควร ซึ่งส่วนมากเกิดจากการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้และทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ในตำบลการดำเนินชีวิตเป็นไปในแบบเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงคนในหมู่บ้านส่วนมากจะเกี่ยวดองเป็นญาติพี่น้องกัน การดำเนินชีวิตในแบบของการแลกเปลี่ยนสิ่งของ โดยไม่ใช้เงินตรายังมีให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน

สำหรับการดำเนินการดำเนินชีวิตในด้านการประกอบอาชีพของประชาชนในหมู่ที่ 2 (บางส่วน) หมู่ 4 8 9 ซึ่งเป็นพื้นที่ติดชายทะเล ประชาชนส่วนมากจึงประกอบอาชีพประมงน้ำตื้น เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เป็นส่วนมาก รวมทั้งการนำสัตว์ทะเลมาแปรรูปเพื่อถนอมอาหารไว้กินในครัวเรือนและบรรจุเป็นผลิตภัณฑ์ส่งขายไปตามที่ต่างๆ จึงเป็นการถนอมอาหารและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ควรให้ลูกหลานสืบทอดไว้

1.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1) **หาดทุ่งคา** บริเวณพื้นที่หมู่ที่ 8 และพื้นที่หมู่ที่ 4 แนวติดชายทะเลอ่าวไทย มีลักษณะชายหาดยาวประมาณ 2 กิโลเมตร มีสภาพทางธรรมชาติที่สมบูรณ์สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลเชิง อนุรักษ์และเป็นที่พักศึกษาเรียนรู้ของอนุชนรุ่นหลัง

2) **พื้นที่ป่าชายเลน** อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 8 ติดกับหาดทุ่งคาเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่ยังคงสภาพเดิมอยู่มากแม้ว่าระยะเวลา ที่ผ่านมาสภาพป่าเสื่อมโทรมลงไปเนื่องจากการบุกรุก แต่ในระยะหลังก็ได้มีการฟื้นฟูจนอยู่ในสภาพที่ดี เหมาะสำหรับที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของหน่วยจัดการป่าไม้ชายเลน พังราด – ปากน้ำประแส

2) สภาพทั่วไป ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

2.1 ด้านกายภาพ

1) ลักษณะที่ตั้ง

ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง อยู่ห่างทิศตะวันออกของจังหวัดระยองห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองระยองประมาณ 6 กิโลเมตรมีเนื้อที่ประมาณ 24.3 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 15,187.5 ไร่ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 7 หมู่บ้านและอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเชิงเนินทั้ง 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองจอกหมู่ที่ 2 บ้านเกาะหวายหมู่ที่ 3 บ้านหนองบัวแฝงหมู่ที่ 4 บ้านคอนหมู่ที่ 5 บ้านปลวกเถตุ-เนินพุทราหมู่ที่ 6 บ้านซากใหญ่หมู่ที่ 7 บ้านหนองบัว

2) อาณาเขต

ตำบลเนินเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ อาณาเขตติดต่อกับตำบลนาตาขวัญ และตำบลตาขัน

ทิศใต้ อาณาเขตติดต่อกับปากน้ำระยอง เทศบาลนครระยอง

ทิศตะวันออกอาณาเขตติดต่อกับตำบลตะพง และตำบลบ้านแลง

ทิศตะวันตกอาณาเขตติดต่อกับตำบลน้ำคอก และตำบลทับมา

3) ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศทั่วไปของตำบลเชิงเนินนั้นโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ลักษณะดินเป็นดินทรายไม่เหมาะกับการทำการเกษตร ตำบลเชิงเนิน มีสภาพอากาศร้อน เกือบตลอดทั้งปี และมีช่วงฤดูหนาวที่สั้นมาก ในฤดูฝนมีฝนตกชุก ฤดูกาลต่างๆ เริ่มเหมือนกับเมืองอื่นๆ ที่ติดกับชายทะเล ฤดูร้อนจะเริ่มประมาณเดือน มีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน กรกฎาคม ถึงเดือนกันยายน และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน

2.2 ด้านสถานภาพทางสังคม

การศึกษา ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง มีสถานศึกษา 8 แห่ง ประกอบด้วย

- 1) โรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง
 - (1) โรงเรียนบ้านหนองจอก
 - (2) โรงเรียนวัดปลวกเกตุ
 - (3) โรงเรียนวัดบ้านดอน
- 2) สถานศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน 2 แห่ง
 - (1) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในมัสยิด 1 แห่ง
 - (2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบ้านดอน 1 แห่ง
- 3) โรงเรียนอาชีวศึกษา 2 แห่ง
 - (1) โรงเรียนโปลีเทคนิคระยอง
 - (2) โรงเรียนเทคโนโลยีทีพีไอ
- 4) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน 1 แห่ง
- 5) สถานที่ทางการศาสนา

ในเขตตำบลเชิงเนิน มีสถานที่ทางการศาสนา คือ วัดพุทธ 5 แห่งมัสยิด 2 แห่ง โบสถ์คริสต์ 1 แห่งศาลเจ้า 1 แห่ง และสถานธรรม 1 แห่งคือ

- (1) วัดและสำนักสงฆ์รวม 4 แห่ง
 - ก. วัดบ้านดอน
 - ข. วัดปลวกเกตุ
 - ค. วัดเนินพุทธา
 - ง. วัดน้ำคอกเก่า
- (2) มัสยิด 2 แห่ง
 - ก. มัสยิดนูรูลอิสลาม

ข. มัธยมศึกษาผู้ลือบิดาหะห้

(3) โบสถ์คริสต์ 1 แห่ง

(4) ศาลเจ้า 1 แห่ง

(5) สถานธรรม 1 แห่ง

(6) การสาธารณสุขประกอบด้วยโรงพยาบาลชุมชน 2 แห่ง โรงพยาบาล
เอกชน 1 แห่ง และ แพทย์แผนไทย 1 แห่ง คือ

(1) โรงพยาบาลชุมชน 2 แห่ง

ก. โรงพยาบาลชุมชนบ้านหนองจอก

ข. โรงพยาบาลชุมชนบ้านคอน

(2) โรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง

(3) แพทย์แผนไทยวัดบ้านคอน 1 แห่ง

7) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน 2 แห่ง

(1) ตำรวจชุมชนประจำตำบล 1 แห่ง

(2) ศูนย์บริการประชาชน (ศูนย์ดาวเงิน) 1 แห่ง

2.3 ด้านเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลเชิงเนินประกอบอาชีพรับจ้าง(พนักงานโรงงาน)
อาชีพรองลงมาคือค้าขายเลี้ยงสัตว์รับราชการ โดยประมาณดังนี้

1) รับจ้าง 70 %

2) ค้าขาย 12 %

3) เลี้ยงสัตว์ 10 %

4) รับราชการ 3 %

5) อื่นๆ 5 %

2.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ตำบลเชิงเนินมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาตินี้้อยมาก